

Funded by
the European Union

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Карук Інна Василівна, доктор філософії (Phd), старший викладач кафедри дошкільної освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, 21001, м. Вінниця, вул. Острозького, 32, тел.: (0432) 61-66-20, e-mail: karuk.i@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0001-9626-9589>

Стахова Інна Анатоліївна, доктор філософії (Phd), доцент кафедри початкової освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, 21001, м. Вінниця, вул. Острозького, 32, тел.: (0432) 61-66-20, e-mail: kachayloinna@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-8942-6248>

АНАЛІЗ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРОГРАМНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. Стаття присвячена важливій проблемі сучасної освіти – екологічному вихованню дітей дошкільного віку. Проблема полягає в тому, як забезпечити включення України в глобальний цивілізаційний процес через освіту, яка передає загальнолюдські цінності та культуру, особливу увагу приділяючи інноваційним технологіям та практичному досвіду країн Європи. Освітній процес в європейських країнах характеризується високою якістю, що базується на гуманістичних принципах та дитиноцентризмі. Зокрема, основна мета полягає в розвитку творчих та компетентних особистостей, які здатні успішно взаємодіяти з сучасним суспільством.

Одним з ключових завдань педагогів є створення умов для розвитку життєвої компетентності в дітей, що включає формування позитивного мислення та уміння адаптуватися до змін у навколишньому середовищі. Важливо акцентувати увагу на екологічному вихованні, яке сприяє усвідомленню дітьми значення природи та виховує в них бережливе ставлення до неї. Аналіз європейського програмно-методичного забезпечення екологічного виховання дітей дошкільного віку показує, що проблема екологічної освіти актуальна і акцент у навчанні дітей дошкільного віку робиться на розвиток природоохоронних навичок і вмінь.

Саме, імплементація європейського досвіду у виховний процес дошкільних закладів в Україні сприятиме не лише загальному розвитку дітей, а й формуванню їхнього почуття відповідальності за природне середовище.

Метою статті є аналіз європейського програмно-методичного забезпечення екологічного виховання дітей дошкільного віку. В статті також розглядається проєкт Project: 101085524 – EcoEdEU – ERASMUS-JMO-2022-

Funded by
the European Union

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

HEI-TCH-RSCH «Ecological education of preschool and primary school children: a European approach», який має на меті надання студентам знань і методичних навичок для організації процесу екологічного виховання дошкільників та молодших школярів на основі європейського досвіду.

Ключові слова: діти дошкільного віку, європейський досвід, програмно-методичне забезпечення, екологічна освіта та виховання, заклад дошкільної освіти.

ANALYSIS OF EUROPEAN SOFTWARE AND METHODOLOGICAL SUPPORT FOR ENVIRONMENTAL EDUCATION OF PRESCHOOL CHILDREN

Abstract. The article is devoted to an important problem of modern education - environmental education of preschool children. The problem is how to ensure the inclusion of Ukraine in the global civilizational process through education that conveys universal human values and culture, paying special attention to innovative technologies and practical experience of European countries. The educational process in European countries is characterized by high quality, based on humanistic principles and child-centeredness. In particular, the main goal is the development of creative and competent individuals who are able to successfully interact with modern society.

One of the key tasks of teachers is to create conditions for the development of life competence in children, which includes the formation of positive thinking and the ability to adapt to changes in the environment. It is important to focus on ecological education, which promotes children's awareness of the importance of nature and nurtures a careful attitude towards it. The analysis of the European program and methodological support for environmental education of preschool children shows that the problem of environmental education is relevant and the emphasis in the education of preschool children is on the development of environmental skills and abilities.

Namely, the implementation of European experience in the educational process of preschool institutions in Ukraine will contribute not only to the general development of children, but also to the formation of their sense of responsibility for the natural environment.

The purpose of the article is to analyze the European programmatic support for environmental education of preschool children. The article also discusses the project Project: 101085524 – EcoEdEU – ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH “Ecological education of preschool and primary school children: a European approach”, which aims to provide students with knowledge and methodological skills

Funded by
the European Union

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

for organizing the process environmental education of preschoolers and younger schoolchildren based on European experience.

Key words: children of preschool age, European experience, software and methodological support, environmental education and upbringing, preschool education institution.

Постановка проблеми. Екологічне виховання є важливою складовою загального розвитку дітей дошкільного віку. Сучасні європейські програми та методичні матеріали спрямовані на формування у дітей екологічної свідомості, відповідального ставлення до навколишнього середовища та активної участі в охороні природи. Екологічна свідомість формується у дошкільному віці, коли діти ознайомлюються з особливостями навколишнього середовища. Аналіз європейського програмно-методичного забезпечення екологічного виховання дозволяє виявити ключові підходи, інноваційні практики та ефективні стратегії, що сприяють успішному впровадженню екологічних знань та цінностей у дітей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема екологічної освіти досліджується відомими українськими науковцями (Н. Баюрко, О. Григорович, І. Карук, Н. Лисенко, З. Плохій, Л. Присяжнюк, І. Стахова та інші) та науковцями країн Європи (У. Бека, Т.Джексон, Б. Латура, А. Несс та інші). Дослідник Е. Новотні окреслив інтегровані підходи до вирішення екологічних проблем і значення формування екологічної свідомості в дітей з раннього віку. Науковець М.Конті запропонував освітні програми, в яких екологічна освіта є першочерговим завданням у розвитку дитини.

Мета статті полягає в аналізі європейського програмно-методичного забезпечення екологічного виховання дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Екологічне виховання дітей дошкільного віку є актуальною та важливою складовою їх загального розвитку в сучасному світі. Європейські країни вже давно приділяють значну увагу формуванню екологічної свідомості в дітей, розробляючи спеціальні програми та методичні матеріали, які сприяють вихованню в них поважного ставлення до природи та навколишнього середовища.

У рамках програми «Есо-Schools», дошкільники беруть участь у проєктах, пов'язаних з переробкою відходів, енергозбереженням та збереженням води. Методичне забезпечення включає розроблені підручники, практичні посібники та онлайн-ресурси, які допомагають вихователям створювати екологічно сприятливе освітнє середовище.

Проєкт «Екологічна освіта для дошкільнят» (EEFD) реалізований у Німеччині та Австрії, пропонує спеціально розроблені навчальні матеріали, які

Funded by
the European Union

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

включають інтерактивні ігри, заняття на свіжому повітрі та творчі завдання. Основна мета – за допомогою гри та практичних занять ознайомити дітей із основами екології, такими як біорізноманіття, природні ресурси та екологічні проблеми.

Програма «Green Flag» передбачає участь дітей у створенні та підтримці екологічних проєктів у закладах дошкільної освіти. Вихователі отримують доступ до методичних посібників, які містять інструкції для проведення екологічних акцій, таких як очищення території, висадка рослин та організація еко-свят.

Шведська система освіти акцентує увагу на активному навчанні через дослідження і взаємодію з природою. Програма «Уроки природи» включає в себе регулярні заняття на свіжому повітрі, де діти вчаться спостерігати за природними процесами, досліджувати екосистеми та розвивати свої екологічні навички.

В Фінляндії екологічне виховання інтегрується в загальний навчальний план через проєкти, які сприяють розвитку критичного мислення та практичних навичок. Фінські дитячі садки часто використовують методи гри та експериментування, щоб навчити дітей розуміти екологічні проблеми та шукати рішення.

Аналіз європейського програмно-методичного забезпечення екологічного виховання дітей дошкільного віку засвідчив, що вони орієнтовані формування екологічної свідомості в дітей через інтеграцію екологічних тем у освітній процес.

Основні аспекти програмно-методичного забезпечення [2]:

1. Цільові орієнтації і завдання: програми з екологічного виховання спрямовані на формування у дітей екологічної культури, усвідомлення важливості збереження природи та раціонального використання ресурсів. Основні завдання включають ознайомлення з природними явищами, виховання відповідального ставлення до природних ресурсів та розвиток навичок стосовно охорони природи.

2. Методичні підходи: використання інтерактивних методів навчання, ігрових технологій, спостережень за природою, відкритих експериментів та колективних проєктів дозволяє дітям не лише отримувати знання, а й самостійно досліджувати природу навколо себе. Важливою є також інтеграція екологічного виховання у всі аспекти дошкільної освіти, що сприяє комплексному розвитку дитини.

3. Роль педагога: вихователі відіграють ключову роль у реалізації програм екологічного виховання. Вони повинні мати відповідну підготовку,

Funded by
the European Union

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

розуміння основ екології та психології дитини, щоб ефективно проводити заняття та виховувати екологічну свідомість у дошкільнят.

4. Інтегративний підхід. У європейських країнах поширена практика інтеграції екологічних тем у різні аспекти навчальної програми. Це може бути реалізовано через теми мистецтва, науки або фізичної культури. Наприклад, заняття на тему природи можуть поєднуватися з творчими завданнями, такими як створення малюнків на екологічну тематику або виготовлення виробів з природних матеріалів.

5. Інтерактивні методи. Використання інтерактивних методів, таких як рольові ігри, експериментування та обговорення, дозволяє дітям краще усвідомлювати екологічні проблеми і знаходити власні рішення. Ігрові форми навчання допомагають підтримувати інтерес дітей до екологічних тем та сприяють їх активному залученню в процес навчання.

6. Партнерство з родинами. Важливою складовою є залучення батьків та родин до екологічного виховання. Програми часто передбачають проведення спільних заходів, таких як екологічні акції, майстер-класи та інформаційні сесії для батьків. Це сприяє формуванню у дітей екологічної свідомості, як вдома, так і в дошкільному навчальному закладі.

7. Освітні центри: в деяких країнах існують спеціалізовані екологічні центри, які пропонують навчальні модулі та тренінги для вихователів. Наприклад, в Нідерландах та Данії функціонують такі центри, де проводяться семінари, майстер-класи та воркшопи, що допомагають педагогам впроваджувати екологічні теми у навчальний процес.

8. Проектна діяльність: європейські методики часто включають в себе проектну діяльність, де діти працюють над екологічними проектами в групах. Це може бути створення саду, організація акцій з прибирання або дослідження місцевої флори і фауни. Проектна діяльність дозволяє дітям не лише отримувати знання, але і практично застосовувати їх.

Отже, використання спеціальних програм, які поєднують навчання з іграми та практичними вправами в природному середовищі, сприяє формуванню екологічної свідомості в дошкільників. У них акцент зроблено на дослідження природи, екологічні відкриття та участь дітей у проектах з охорони навколишнього середовища. Європейське програмно-методичне забезпечення екологічного виховання дітей дошкільного віку відрізняється різноманітністю підходів та інструментів, які враховують потреби та інтереси дітей, а також можливості навчальних закладів. Інтеграція екологічних тем у навчальний процес, використання інтерактивних методів та партнерство з родинами є ключовими факторами для успішного формування у дітей екологічної

Funded by
the European Union

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

свідомості. Досвід європейських країн може слугувати корисним орієнтиром для розробки та вдосконалення національних програм екологічного виховання.

Сучасні підходи в країнах Європи, такі як використання екологічних квестів, впровадження дитячого експериментування, ігрові форми навчання та інші показують ефективність у формуванні екологічної свідомості. На нашу думку, саме залучення дітей дошкільного віку до самостійного пошуку розвиває критичне мислення, самостійність та відповідальність. Через вільне і цікаве дослідження світу, діти набувають знань та практичних умінь, стають активними учасниками освітнього процесу.

Екологічні досліді представляють собою важливий аспект вивчення природних систем і взаємодії між живими організмами та їх середовищем. Вони допомагають нам краще зрозуміти, як функціонують екосистеми, як змінюються природні умови та як людська діяльність впливає на навколишнє середовище. Проведення таких дослідів може бути надзвичайно корисним не лише для науковців, але й для дітей та вихователів, адже воно заохочує до активного навчання та розвиває екологічну свідомість. Наприклад, з дошкільниками можна вивчити, як забруднюючі речовини впливають на ріст і здоров'я рослин. Для цього потрібно встановити кілька горщиків з однаковими рослинами і поливати їх різними рідинами (чиста вода, вода з додаванням невеликих кількостей різних забруднювачів, таких як оцет, сода, миючі засоби тощо). Далі потрібно спостерігати за змінами в ріст і здоров'я рослин протягом кількох тижнів.

Переваги дитячого експериментування як одного із провідного виду діяльності дошкільників під час формування у них екологічної свідомості [8]:

- досліді надають можливість отримати практичний досвід і краще зрозуміти теоретичні концепції екології;
- екологічні досліді стимулюють розвиток навичок критичного мислення і аналізу результатів;
- участь у таких дослідіх сприяє розвитку екологічної свідомості і розуміння важливості охорони навколишнього середовища;
- робота в групах під час дослідження допомагає дітям розвивати навички комунікації і співпраці.

Екологічні досліді є невід'ємною частиною освітнього процесу, що дозволяє дітям і дорослим краще зрозуміти природу і шукати ефективні рішення для збереження довкілля. Через практичні дослідження ми можемо не тільки дізнатися більше про навколишній світ, але й зробити свій внесок у його збереження.

Funded by
the European Union

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Отже експериментування як вид діяльності дітей дозволяє дошкільникам перевіряти свої гіпотези і спостереження в реальних умовах. Через прості досліди діти набираються практичного досвіду, формують базові знання про властивості матеріалів і явищ, а також формуються навички природоохоронного користування.

Педагоги, впроваджуючи європейський досвід в освітні заклади України, формують у дітей екологічну культуру та моральну відповідальність за кожну живу істоту. Для цього в закладах вищої освіти необхідно створити спеціалізовані навчальні дисципліни, факультативні заняття та студентські гуртки, де студенти зможуть освоїти теоретико-методичні основи екологічного виховання дошкільників і молодших школярів, спираючись на європейський досвід. Наприклад, у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського на факультеті дошкільної і початкової освіти імені Валентини Волошиної реалізується проект Project: 101085524 – EcoEdEU –ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH «Ecological education of preschool and primary school children: a European approach». У рамках факультативних занять, конференцій, круглих столів та віртуальних екскурсій студенти спеціальності 013 Початкова освіта ознайомлюються з ідеями природовідповідної освіти та виховання, європейськими методичними формами, методами і підходами до роботи з дітьми в природних умовах.

Висновки. Європейський досвід показує, що систематичне та комплексне екологічне виховання дітей дошкільного віку є ефективним інструментом формування екологічної свідомості. Важливо удосконалювати програми та методичні матеріали з урахуванням сучасних викликів та наукових досягнень для забезпечення якісного виховання майбутніх поколінь, здатних свідомо та відповідально ставитися до свого природного оточення.

Екологічне виховання дітей дошкільного віку в Європі набирає все більшої популярності завдяки інтеграції екологічних тем у різні аспекти навчання та виховання. Програмно-методичне забезпечення, яке використовують європейські країни, включає в себе різноманітні підходи, що допомагають формувати у дітей відповідальне ставлення до навколишнього середовища. Інтерактивні матеріали, проектна діяльність та навчальні центри забезпечують ефективну реалізацію екологічного виховання, що є важливим кроком у напрямку сталого розвитку і збереження планети для майбутніх поколінь.

Література:

Funded by
the European Union

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

1. Казьмірчук Н.С., Карук І.В., Стахова І.А. Інноваційні технології формування екологічної культури: європейський тезаурус. Наука і техніка сьогодні (Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Фізико-математичні науки», Серія «Техніка») : журнал, 2024. № 6(34) 2024. С. 471-482.
2. Карук І.В. Екологічна освіта та виховання дошкільників як пріоритетний напрям розвитку культури європейського суспільства. «Наука і техніка сьогодні» (Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Фізико-математичні науки», Серія «Техніка»): журнал. 2023.№ 9(23) 2023. С.320-329. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-9\(23\)](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-9(23))
3. Іщенко Л.В., Кривошея Т.М., Карук І.В. Актуалізація аксіологічної сфери майбутнього вихователя до формування екологічно-вихованої особистості старшого дошкільника. Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»): журнал. 2024. № 1(35) 2024. С.166-179.
4. Присяжнюк Л. А., Колеснік К. А., Карук І. В., Король А. В. Підготовка майбутніх педагогів до реалізації середовищного підходу до організації освітнього процесу в закладах дошкільної і початкової освіти в контексті впровадження європейського досвіду // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: збірник наукових праць. Вінниця : ТОВ «Друк плюс», 2022. Вип. 64. С. 161-173.
5. Daly H., Farley J. Ecological Economics: Principles and Applications. Washington: Island Press, 2004. [URL:https://indomarine.webs.com/documents/Ecological Economics Principles And Applications.pdf](https://indomarine.webs.com/documents/Ecological_Economics_Principles_And_Applications.pdf)
6. Duong Thi Huong, Ngo Thi Tan Huong. Ecological Culture and Educational Issue of Ecological Culture –Motivation for the Human Development. American Journal of Educational Research, 2018, 6(6), 694-702. DOI: 10.12691/education-6-6-17. URL: <https://pubs.sciepub.com/education/6/6/17/index.html>
7. Franchuk N., Karuk I., Imber V., Komarivska N., Kazmirchuk N., Koval T. Developing future primary school teachers' communication through pedagogy of partnership. Journal of Education and Learning (EduLearn) Vol. 18, No. 3, August 2024, pp. 607-615.
8. Inna Karuk, Kateryna Kolesnik, Tetiana Kryvosheya, Natalia Pakhalchuk, Svitlana Pokhyla (2024). TRENDS OF IMPLEMENTATION OF RESEARCH-EXPERIMENTAL ACTIVITIES IN PRESCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF UKRAINE IN TODAY'S CONDITIONS. SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION : Proceedings of the International Scientific Conference. Volume II, May 24th, 2024. 16-26

References:

1. Kaz'mirchuk, N.S., Karuk, I.V., Stahova, I.A. (2024). Innovacijni tehnologii formuvannja ekologichnoï kul'turi: evropejs'kij tezaurus [Innovative technologies of ecological culture formation: European thesaurus]. Nauka i tehnika s'ogodni (Serija «Pedagogika», Serija «Pravo», Serija «Ekonomika», Serija «Fiziko-matematichni nauki», Serija «Tehnika») - Science and technology today (Series "Pedagogy", Series "Law", Series "Economics", Series "Physical and mathematical sciences", Series "Technology"), 6(34) 2024, 471-482 [in Ukrainian].
2. Karuk, I.V. (2023). Ekologichna osvita ta viovannja doshkil'nikiv jak prioritetnij naprjam rozvitku kul'turi evropejs'kogo suspil'stva [Environmental education and upbringing of

Funded by
the European Union

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

- preschoolers as a priority direction for the development of the culture of European society].
3. «Nauka i tehnika s'ogodni» (Serija «Pedagogika», Serija «Pravo», Serija «Ekonomika», Serija «Fiziko-matematichni nauki», Serija «Tehnika»)) - "Science and technology today" (Series "Pedagogy", Series "Law", Series "Economics", Series "Physical and mathematical sciences", Series "Technology"), 9(23) 2023, 320-329. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-9\(23\)](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-9(23)) [in Ukrainian].
 5. Ishhenko, L.V., Krivosheja, T.M., Karuk, I.V. (2024). Aktualizacija aksiologichnoï sferi majbutn'ogo vihovatelja do formuvannja ekologichno-vihovanoï osobistosti starshogo doshkil'nika [Actualization of the axiological sphere of the future educator to the formation of the ecologically educated personality of the older preschooler]. Perspektivi ta innovacii nauki (Serija «Pedagogika», Serija «Psihologija», Serija «Medicina») - Perspectives and innovations of science ("Pedagogy" Series, "Psychology" Series, "Medicine" Series), 1(35) 2024, 166-179 [in Ukrainian].
 7. Prisjazhnjuk, L. A., Kolesnik, K. A., Karuk, I. V., Korol', A. V. (2022). Pidgotovka majbutnih pedagogiv do realizacii seredovishhnogo pidhodu do organizacii osvithn'ogo procesu v zakladah doshkil'noï i pochatkovoï osviti v konteksti vprovadzhennja evropejs'kogo dosvidu [Preparation of future teachers to implement an environmental approach to the organization of the educational process in preschool and primary education institutions in the context of the implementation of European experience]. Suchasni informacijni tehnologii ta innovacijni metodiki navchannja u pidgotovci fahivciv: metodologija, teorija, dosvid, problemi - Modern information technologies and innovative teaching methods in the training of specialists: methodology, theory, experience, problems, 64, 161-173 [in Ukrainian].
 8. Daly, H., Farley, J. (2004). Ecological Economics: Principles and Applications. Washington: Island Press. Retrieved from https://indomarine.webs.com/documents/Ecological_Economics_Principles_And_Applications.pdf [in English].
 9. Duong, Thi Huong, Ngo Thi Tan Huong (2018). Ecological Culture and Educational Issue of Ecological Culture –Motivation for the Human Development. American Journal of Educational Research, 2018, 6(6), 694-702. DOI: 10.12691/education-6-6-17. Retrieved from <https://pubs.sciepub.com/education/6/6/17/index.html> [in English].
 10. Franchuk, N., Karuk, I., Imber, V., Komarivska, N., Kazmirchuk, N., Koval, T. (2024). Developing future primary school teachers' communication through pedagogy of partnership. Journal of Education and Learning (EduLearn) , 18, 3, August 2024, 607-615. [in English].
 11. Karuk, Inna , Kolesnik, Kateryna , Kryvosheya, Tetiana , Pakhalchuk, Natalia , Pokhyla (2024). TRENDS OF IMPLEMENTATION OF RESEARCH-EXPERIMENTAL ACTIVITIES IN PRESCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF UKRAINE IN TODAY'S CONDITIONS.
 12. SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION : Proceedings of the International Scientific Conference. Volume II, May 24th, 2024. 16-26 [in English].